

جدید چه در عرصه تحقیقات، چه در عرصه تولید و استفاده، و چه نسبت آن در کل هزینه‌ها و درآمدها، مربوط به بخش امنیتی (از جمله ردیابی، اطلاعات و حفاظت) می‌شود. بسیاری از دولت‌های جهان بخصوص دولتی غیردمکراتیک و سرکوبگر شدیداً ورود تکنولوژی جدید به کشور را کنترل کرده و همزمان با رشد آن انواع و اقسام سیستم‌های کنترل و حفاظت را بر سر راه شاهراه‌های اطلاعاتی - ارتباطی تعبیه می‌کنند. و در کشورهای دمکراتیک‌تر در غرب نیز از جمله آمریکا و بریتانیا چند سالی است که قوانین ویژه‌ای برای محاکمه و مجازات «متخلفان» یا «سوء استفاده» از اینترنت به اجرا گذاشته شده است. طبق این قوانین افراد به خاطر عبور از مرزهای مجازی یک شبکه خاص، یا بر هم زدن آرامش در یک سایت، یا ممانعت از تحقیقات پلیس و مخفی کردن اطلاعات، می‌توانند بازداشت و محاکمه شوند. فعالیت منتقدان و مخالفان در شبکه اینترنت متناسب با این قوانین، شکل پیچیده‌تری به خود گرفته است. در بسیاری موارد آنها اهداف خود را در کشورها و قلمروهای قانونی دیگر انتخاب می‌کنند که طبق قوانین محلی مورد تعقیب قرار نگیرند. ولی این کارزار جنگ و گریز متوقف نشده است دولت‌ها به سمت ایجاد سیستم‌های پیچیده‌تر و هماهنگ‌تر فراقشوری حرکت می‌کنند و اکنون مبارزه با آن‌چه که آنها آن‌را تروریسم در اینترنت می‌خوانند جزء اولویت‌های دستگاه‌های امنیتی در کشورهای پیشرفته است.

نیروهای فعال

عمومی‌تر شدن استفاده از شبکه اینترنت و گسترش آن به مدارس، خانه‌ها و کافه‌های اینترنتی در گوشه کنار دنیا آن‌را علاوه بر یک وسیله کار، به بخشی از زندگی روزمره مردم بدل می‌کند. واضح است که بخش اعظم کارکرد این ابزار تجاری و یا در معنای وسیع‌تر آن خدماتی است. ولی در عین حال نباید فراموش کرد که در مسیر این روند صفحه کامپیوتر دارد به درجه‌ای برای ارتباط هر فرد استفاده کننده با دنیای خارج بدل می‌شود و استفاده کنندگان دیر یا زود درمی‌یابند که این درجه مایملک خصوصی آنهاست. آنها این حق را برای خود قائل هستند که از طریق تملک این درجه در اتاق نشیمن خود، به هر آنچه که در شاهراه‌های ارتباطی در جریان است و برای آن حق اشتراک را پرداخته‌اند دسترسی داشته باشند. به این ترتیب عرصه مجازی رسانه‌های الکترونیک و نحوه عمل کرد دولت‌ها یا شرکت‌های بزرگ در تنظیم نحوه مشارکت و استفاده عموم، خود به یک زمینه جدید برای مباحثه و اعتراض بدل می‌شود. بسیاری از استفاده کنندگان خصوصی با اعمال قید و بند و کنترل بر نحوه استفاده از این ابزار مخالفت می‌کنند و به این اعتبار عرصه مجازی رسانه‌های الکترونیک به میدان جدیدی برای مبارزه برای آزادی بیان و آزادی اندیشه بدل می‌شود.

عناصر، نیروها یا اجتماعاتی که از این عرصه برای پیشبرد مقاصد خود استفاده می‌کنند، ترکیب گوناگونی دارند. اولین ابتکارات برای استفاده از شبکه اینترنت در شکلی اعتراضی، محصول کار نفوذی‌ها یا رخنه گران (Hackers) بود. نحوه اقدام آنها کاملاً فردی، روش کارشان به لحاظ تکنیکی بسیار پیچیده و اهداف آنها ضربه زدن به شبکه‌های قوی کامپیوتری دولت‌ها و شرکت‌های بزرگ است. با این وجود تعداد این ماجراجویان تک رو کم نیست اینها نخبگان نسلی هستند که با کامپیوتر بزرگ شده‌اند و این دنیای مجازی را

مثل کف دست می‌شناسند. برای آنها خود این رسانه و حرکت هم‌پای رشد تکنولوژی و تلاش برای پیش گامی در آن اصل است. برای رسیده به هدف خود از بهترین وسیله‌ای که در دست دارند استفاده می‌کنند و آن خود کامپیوتر است.

آنها اجتماعات و ارتباطات خاص خود را دارند و معمولاً از مشارکت در اقدامات عمومی برای نافرمانی مدنی می‌پرهیزند.

گروه بعدی که در عرصه نافرمانی مدنی الکترونیکی فعال شدند، کارکنان یا به هر ترتیب دست اندرکاران فن رسانه‌های الکترونیک بودند. پیشرفت و فراگیرتر شدن این تکنولوژی با خود عرصه‌های آموزش و اشتغال را هم به همراه آورده است. بسیاری از دانشجویان رشته‌های علوم ارتباطات حداقل در دهه اخیر با دانش نسبی برای استفاده از این ابزارها فارغ التحصیل می‌شوند. از طرف دیگر خدمات و کار رسانه‌ای به عنوان یک عرصه اشتغال و جذب نسل جوان از علاقه‌مندان به مسائل اجتماعی در حال رشد بوده و هست. بخش قابل توجهی از این افراد یا جذب مؤسسات بزرگ نمی‌شوند و یا در عین اشتغال، علاقه خود به خلاقیت‌ها و ابتکارهای خارج از سیستم‌های متعارف را حفظ می‌کنند. آنها را می‌توان فعالان کوچ نشین دنیای رسانه‌ها قلمداد کرد. آنها نیز مجامع، ارتباطات و نشست‌های خاص خود را دارند، هویت آنها در تمرکز روی مسائل بحرانی، داشتن موضع انتقادی و در پیش گرفتن مخالفت با فرم‌های متعارف در کار رسانه‌هاست. و این، هم منبع انرژی و ابتکارات آنها و هم محدود کننده دامنه عمل آنهاست. قهرمانان آنها فیلم‌برداران ماجراجو و از خود گذشته، نفوذی‌ها و رخنه‌کننده‌ها در شبکه‌های کامپیوتری و گزارش‌گران سرگردان و کوچ نشینی هستند که کارشان جمع‌آوری و نشر اطلاعاتی است که معمولاً منعکس نمی‌شود. دلیل وجودی خود را همین مخالفت با نظم جاری می‌دانند و تا جایی که بتوانند دشمنی یا هدفی برای فعالیت خود پیدا کنند به کار ادامه می‌دهند.

کلام آخر،

این جملات آخر نه نتیجه‌گیری که بیشتر طرح سؤال است. تا چه حد عرصه مجازی که محصول پیشرفت رسانه‌های الکترونیکی است می‌تواند بر کمیّت و کیفیت اقدامات و نافرمانی‌های مدنی مؤثر باشد. در تأثیر و کارکرد آن تردیدی نیست مهم شناخت چگونگی این تأثیرات و یافتن مناسب‌ترین راه برای استفاده مؤثرتر از آن است. عرصه مجازی، فی‌النفسه مجازی است؛ و هر فرد، تشکل یا نیروی اقدام‌گری فقط در صورت تکمیل روزمره شناخت خود و به کارگیری مناسب‌ترین روش‌ها می‌تواند از این ابزار استفاده کند. موانع یا محدودیت‌های آن فقط در صورت مشارکت فعال در این عرصه برای ما شناخته خواهد شد و هر نیروی سازمان‌گری می‌تواند به این سؤال مناسب با مختصات فعالیت خود پاسخ گوید: چگونه می‌شود از آن برای پیشبرد مبارزات سیاسی و اجتماعی استفاده کرد؟ ولی اصل را باید بر این گذاشت که رسانه‌های الکترونیکی با ما خواهند بود و نقش و تأثیرات آنها افزایش خواهد یافت. برای موفقیت در این عرصه هیچ نسخه از پیش نوشته شده‌ای سندیّت ندارد و بهترین تاکتیک‌ها و راه حل‌ها فقط از طریق هم‌گامی با سرعت تحولات در این عرصه قابل دستیابی خواهد بود.